

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā

Nr. 01-7/629

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai
E-pasts: sprk@sprk.gov.lv

Par konsultāciju dokumentu par kapitāla atdeves
likmes aprēķināšanas metodiku

Akciju sabiedrība "Conexus Baltic Grid" (turpmāk – Sabiedrība) ir iepazinusies ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (turpmāk – Regulators) 2018. gada 5. jūlijā tīmekļvietnē publicēto konsultāciju dokumentu par kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodiku (turpmāk – konsultāciju dokuments), kuram pielikumā pievienots Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodikas projekts (turpmāk – metodikas projekts), un izsaka šādus iebildumus.

1. Sabiedrība vērs uzmanību, ka tirgus riska piemaksai un nozares riska piemaksai ir būtiska nozīme dabasgāzes pārvades un uzglabāšanas pakalpojumu tarifos. Tās ir nepieciešamas, lai tarifi segtu ekonomiski pamatotas katra sabiedriskā pakalpojuma izmaksas, un nodrošinātu katra sabiedriskā pakalpojuma rentabilitāti¹. Tāpat tām ir nozīmīga loma, nodrošinot iespēju saņemt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus, kur tarifi ne tikvien atbilst ekonomiski pamatotām izmaksām, bet arī veicina attīstību un ekonomiski pamatotu konkurenci regulējamās nozarēs².

2. Konsultāciju dokumenta II nodaļas 5. rindkopā vispārināti norādīts Regulatora secinājums, ka regulētajiem komersantiem pie spēkā esošajām tarifu aprēķinu metodikām nerodoties būtisks papildus sezonālā risks. Sezonālā risks ir nozares riska piemaksas komponente. Metodikas projektā norādīts, ka turpmāk pašu kapitāla atdeves likmē ietilpstošajā nozares vidējā beta koeficienta korekcijā no 4. rindkopā minētajām divām piemaksām ietilps vairs tikai tirgus riska piemaksa, bet neietilps nozares riska piemaksa. Konsultāciju dokumentā nav ietvertas, kā arī tam nav pievienotas ziņas par argumentiem, apsvērumiem, aprēķiniem un pētījumiem, kas kalpojuši par pamatu šādam Regulatora secinājumam. Līdz ar to Sabiedrība iebilst pret Regulatora piedāvātajām izmaiņām pašu kapitāla atdeves likmes komponentes noteikšanā turpmāk izklāstīto apsvērumu dēļ.

3. Sabiedrība ir aktīvi līdzdarbojusies dabasgāzes uzglabāšanas pakalpojuma tarifa (turpmāk – uzglabāšanas tarifs) aprēķināšanas metodikas un dabasgāzes pārvades sistēmas pakalpojuma tarifa (turpmāk – pārvades tarifs) aprēķināšanas metodikas, kā arī to grozījumu konsultāciju un apspriešanas procesā. Kopš tās pieņemšanas 2016. gada 28. novembrī pārvades tarifa metodika ir grozīta jau divas reizes. Savukārt, uzglabāšanas tarifa metodika kopš pieņemšanas 2017. gada 16. martā ir grozīta vienu reizi.

¹ Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 20.pants

² Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 1.pants

Sabiedrība norāda, ka prakse, ka nozares riska piemaksa ietilpst pašu kapitāla atdeves likmes aprēķinā uzglabāšanas tarifa un pārvades tarifa vajadzībām, nemainīgi pastāv jau vairāk nekā 13 gadus³. Pirms tam kapitāla atdeves likmes aprēķinā tika iekļauta valsts riska piemaksa un nozares riska piemaksa⁴.

Laikā, kad notika uzglabāšanas tarifa aprēķināšanas metodikas, pārvades tarifa aprēķināšanas metodikas un to grozījumu apspriešana, Sabiedrībai netika darīts zināms, ka aptuveni gadu vēlāk no abām metodikām tiks izslēgta nodaļa par kapitāla atdeves likmes aprēķināšanu, aizstājot to ar patstāvīgu, nošķirtu metodiku kapitāla atdeves likmes vienotai aprēķināšanai vairāku sabiedrisko pakalpojumu tarifu vajadzībām un izslēdzot no šī aprēķina nozares riska nodevu. Šāda regulatīvās vides nekonsekvence un tiesiskās vides nestabilitāte būtiski apgrūtina sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju darbību un attīstības plānošanu.

4. Sabiedrībai ir pienākums nodrošināt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus⁵. Savukārt, Regulatoram ir pienākums no vienas puses aizstāvēt lietotāju intereses un, no otras puses, – veicināt sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju attīstību⁶. Regulatora funkcijās ietilpst arī tarifu aprēķināšanas metodiku noteikšana⁷.

Jebkuras tarifu aprēķināšanas metodikas kontekstā lietotāji tiek aizsargāti, jo sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem tiek liegta iespēja patvaļīgi noteikt tarifus un īsteno tiem piemītošo tirgus varu pretēji regulētā tirgus un patērētāju tiesību aizsardzības pamatprincipiem. Savukārt, sabiedrisko pakalpojumu sniedzējam tarifu aprēķināšanas metodikas nodrošina iespēju plānot savus izdevumus un ieņēmumus, kā arī īstenot dažādus nepieciešamos ieguldījumus sabiedriskā pakalpojuma nepārtrauktības, drošuma, kvalitātes un attīstības nodrošināšanā.

Sabiedrisko pakalpojumu nepārtrauktību un drošību tiešā veidā ietekmē to sniegšanai piemērojamā tiesiskā regulējuma stabilitāte. Sabiedrisko pakalpojumu attīstībai enerģētikas nozarē ir nepieciešamas liela apmēra investīcijas, kas spēj atmaksāties tikai ilgstošā laika periodā. Bieža un nekonsekventa tiesiskā regulējuma grozīšana rada būtiskus riskus šādām ilgtermiņa investīcijām, raisot bažas par to spēju sasniegt un ilgtermiņā turpināt pildīt investīciju izdarīšanas brīdī plānotos uzdevumus.

Tiesiskās stabilitātes ievērojamo nozīmi sabiedrisko pakalpojumu tarifu aprēķināšanas regulējumā uz analogijas pamata ir iespējams pielīdzināt vienam no fiskālās disciplīnas pamatprincipiem, proti, stabilitātes principam, kas prasa finanšu politikas paredzamību un pēctecību, tādējādi veicinot ekonomikas attīstību un finanšu stabilitāti⁸. Viens no fiskālās disciplīnas pamatuzdevumiem ir sekmēt ilgtspējīgu valsts attīstību⁹.

Baltijas vienotā gāzes tirgus izveide, kas ir noteikta par vienu no valsts prioritātēm, arī netiek veicināta, pieļaujot biežas, savstarpēji nesaskanīgas un nekonsekventas izmaiņas tiesiskajā regulējumā. Tikai mazliet vairāk kā gadu pēc dabasgāzes tirgus liberalizācijas Latvijā tiesiskajai stabilitātei piemīt kritiski izšķiroša loma Baltijas vienotā gāzes tirgus izveidē.

Līdz šim, aprēķinot uzglabāšanas tarifu un pārvades tarifus atbilstoši tarifu aprēķināšanas metodikai, Sabiedrība ir rēķinājusies ar iespēju gūt ienākumus no savu pakalpojumu sniegšanas, kas būtu pietiekami sabiedrisko pakalpojumu nepārtrauktības, drošības, kvalitātes un attīstības nodrošināšanai. Līgumos, kas kopš dabasgāzes tirgus liberalizēšanas ir noslēgti par dabasgāzes uzglabāšanas un pārvades pakalpojumiem, ir paredzēts sniegt sabiedriskos pakalpojumus par tarifiem, kuru kapitāla atdeves likmes aprēķinā

³ Regulatora padomes 2005.gada 30.novembra lēmums Nr.285 "Par dabasgāzes pārvades pakalpojuma tarifa aprēķināšanas metodiku"; Regulatora padomes 2005.gada 30.novembra lēmums Nr.286 "Par dabasgāzes uzglabāšanas pakalpojuma tarifa aprēķināšanas metodiku".

⁴ Skatīt, piemēram, Regulatora padomes 2003.gada 24.janvāra lēmums Nr.24 "Par Dabasgāzes apgādes tarifu aprēķināšanas metodiku apstiprināšanu"

⁵ Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 1.pants.

⁶ Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 9.panta pirmās daļas 1.punkts

⁷ Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 9.panta pirmās daļas 2.punkts

⁸ Fiskālās disciplīnas likums, 4.panta ceturtais apakšpunkts

⁹ Fiskālās disciplīnas likums, 1.pants

ir iekļauta nozares riska piemaksa. Šajos līgumos paredzētie ienākumi kalpo par pamatu Sabiedrības turpmākās darbības stratēģiskajai plānošanai, investīciju ieguldīšanai un sabiedrisko pakalpojumu uzlabošanai.

5. Sabiedrība norāda, ka pastāv nozares riski, kuri komersantam rada izmaksas, kuras nepieciešams segt ar kapitāla atdeves likmi. Nozares riska piemaksas izslēgšana no kapitāla atdeves likmes aprēķina potenciāli radīs Sabiedrībai būtiskus zaudējumus. Ja līdzšinējā nozares riska piemaksa tiek izņemta no kapitāla atdeves likmes aprēķina, aizvietojo vai apvienojot to ar cita veida piemaksu, Sabiedrība ir gatava izvērtēt šādu risinājumu. Būtiskākais nosacījums ir, lai šādas aizvietošanas vai apvienošanas rezultātā pēc būtības nemainītos kapitāla atdeves likme, kāda tā aprēķināma pie pašlaik spēkā esošajām uzglabāšanas tarifa un pārvades tarifa metodikām.

6. Sabiedrība, lai varētu informēti izvērtēt metodikas projektā ietvertos jautājumus, lūdz Regulatoru sniegt detalizētus argumentus, apsvērumus, aprēķinus un pētījumus, kas kalpojuši par pamatu Regulatora pieņemumam, ka nozares riska piemaksa turpmāk vairs nav nepieciešama kapitāla atdeves likmes aprēķinā uzglabāšanas tarifa un pārvades tarifa vajadzībām.

7. Konsultāciju dokumenta II nodaļas 2. punkta 2. rindkopā norādīts, ka dabasgāzes pārvadei, sadalei un uzglabāšanai izmantoti Eiropas enerģētikas regulatoru padomes (EERP) pētījumā "Investīciju apstākļi" apkopotie dati par EERP dalībvalstu izmantotajiem β koeficientiem pirms korekcijas saistībā ar aizņemtā kapitāla izmantošanu dabasgāzes nozarē, aprēķinā izmantojot EERP dalībvalstu vidējā β koeficienta vērtību dabasgāzes nozarē.

Tomēr nav konkrētas norādes un aprēķina, tieši kuras valstis Regulators ir atzinis par pielīdzināmām Latvijas situācijai, no kuriem rādītājiem ir veidojies metodikas projektā iekļautais vidējais rādītājs. Šāda neskaidrība par aprēķinu pamatojošajiem izejas datiem liedz iespēju detalizēti izvērtēt metodikas projektu un pamatojumu izmaiņām. EERP pētījumā ir apkopoti dati tikai par EERP dalībvalstu investīciju apstākļiem un regulatīvajiem noteikumiem tikai dabasgāzes pārvades un sadales jomā, taču nav apkopotas atsevišķi par dabasgāzes uzglabāšanu. Tādējādi nav korekti attiecināt šī pētījuma ietvaros apkopotos rādītājus uz dabasgāzes uzglabāšanas pakalpojumu.

Sabiedrība uzskata, ka β koeficients pirms korekcijas būtu nosakāms nevis atbilstoši minētajam EERP pētījumā, bet gan A. Damodarana apkopoto datu datubāzē "Koriģētie un nekoriģētie β koeficienti pa nozarēm Eiropā", uz ko izdarīta atsauce konsultāciju dokumentā. A. Damodarana apkopotajā datu bāzē pieejamie koeficienti ir apkopoti pēc plašāka tvēruma kritērijiem. Tādēļ tie, vērtējot pēc tajos ietvertajiem ekonomiskajiem rādītājiem, ir drīzāk pietuvināmi abiem Sabiedrības nodrošinātajiem sabiedriskajiem pakalpojumiem, nevis tikai dabasgāzes pārvadei.

8. Sabiedrība papildus vērš uzmanību uz metodikas projektā norādīto normatīvā akta izdošanas pamatu. Ārēja normatīvā akta izdošanai Regulatoram ir jābūt pilnvarojumam. Metodikas projektā paredzēts, ka metodika tiek izdota saskaņā ar Enerģētikas likuma 15. panta 1.¹ daļu un 85. panta pirmo daļu. Enerģētikas likuma 15. panta 1.¹ daļa nosaka, ka sistēmas operatori sniedz pārvades, sadales un dabasgāzes uzglabāšanas pakalpojumus par regulatora noteiktajiem tarifiem vai par tarifiem, ko noteicis attiecīgais pakalpojumu sniedzējs saskaņā ar regulatora noteikto tarifu aprēķināšanas metodiku, ja ir saņemta regulatora atļauja. Sadales, pārvades un uzglabāšanas pakalpojumu tarifus pirms to stāšanās spēkā publicē regulatora noteiktajā kārtībā. Enerģētikas likuma 85. panta pirmā daļa nosaka, ka Regulators savas kompetences ietvaros nosaka energoapgādi regulējošus normatīvus un sniedz to skaidrojumu.

Neviena no minētajām tiesību normām neietver deleģējumu Regulatoram izdot kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodiku, bet tikai ietver norādes.

Cieņā

Komerpcilnvarnieks,
Valdes loceklis

Mārtiņš Gode

* Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu